

Алла ЗИМУЛЬДІНОВА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, (Україна, Дрогобич) savchak-tar@mail.ru

ШЛЯХИ ПІДГОТОВКИ ДО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ П'ЯТИРІЧНОГО ВІКУ В ОСВІТНЬО-ВИХОВНИХ ЗАКЛАДАХ РІЗНОГО ТИПУ

У статті висвітлюється підготовка до навчання дітей п'ятирічного віку в освітньо-виховних закладах різного типу. Навчання і виховання дітей цього віку забезпечується законодавчими та нормативними документами про освіту. Розглядаються такі шляхи цієї підготовки, як організація дітей у сталі та тимчасові групи навчання; добір змісту, форм, методів і прийомів, засобів навчання в дошкільних навчальних закладах і початковій школі. Зосереджується увага на індивідуальній роботі з п'ятирічними дітьми, які віддалені від навчальних закладів. Аналізуються програми та програмові вимоги для навчання п'ятирічних дітей, які функціонують у різних закладах освіти. Пропонуються для дітей казки, ігри, малюнки та завдання до них, словникові і текстові вправи для навчання та розвитку дітей цього віку.

Ключові слова: навчання, виховання, розвиток, зміст, форми, методи, засоби навчання.

Лит. 12.

Алла ZYMULDINOVA,

PhD in Pedagogic sciences, Associate Professor of Pedagogic and Methods of Primary Education Department, Droghobych State Pedagogical University by Ivan Franko (Ukraine, Droghobych) savchak-tar@mail.ru

THE WAYS OF FIVE YEARS OLD CHILDREN TRAINING FOR THE EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF DIFFERENT TYPES

The article reveals the five years old children training for the educational institutions of different types. Training and education of children of this age is provided by legislative and normative documents about education. Such ways of this training are considered: the organization of children into constant and temporary groups for education; the selection of the content, forms, methods and teaching tools at the preschool educational institutions and at the primary school. The article focuses on the individual work with five years old children, which are far-off the educational institutions. The programme requirements for the training, which functions at the different educational institutions are analyzed. The tales, games, pictures and tasks, vocabulary and text exercises for the training and development of this age children are offered.

Key words: studying, education, development, content, forms, methods, teaching tools.

Ref. 12.

Алла ЗИМУЛЬДІНОВА,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики и методики начального образования Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко, (Украина, Дрогобыч) savchak-tar@mail.ru

ПУТИ ПОДГОТОВКИ К ОБУЧЕНИЮ ДЕТЕЙ ПЯТИЛЕТНЕГО ВОЗРАСТА В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ РАЗНОГО ТИПА

В статті освітається підготовка к обучению детей пятилетнего возраста в учебно-воспитательных учреждениях разного типа. Обучение и воспитание детей этого возраста обеспечивается законодательными и нормативными документами об образовании. Рассматриваются такие пути этой подготовки, как организация детей в постоянные и временные группы обучения; подбор содержания, форм, методов и приемов, средств обучения в дошкольных учебных учреждениях и начальной школе. Сосредотачивается внимание на индивидуальной работе с пятилетними детьми, которые отдалены от учебных заведений. Анализируются программы и программные требования для обучения пятилетних детей, которые функционируют в разных учреждениях образования. Предлагаются сказки, игры, рисунки, задания к ним, словарные и текстовые упражнения для обучения и развития детей этого возраста.

Ключевые слова: обучение, воспитание, развитие, содержание, формы, методы, средства.
Лит. 12.

Постановка проблеми. Державна політика в питаннях розвитку дошкільної і початкової шкільної освіти передбачає рівний доступ до якісної освіти дітей, яким виповнилося п'ять років [6; 7]. Ці діти підлягають навчанню, а відтак їхня підготовка до навчання має бути кваліфікована і контрольована. Вона може здійснюватися у різних освітньо-виховних закладах. Це насамперед дошкільні навчальні заклади, які функціонують як сталі державні чи приватні та загальноосвітні школи різних ступенів навчання.

Однак на сьогоднішній день є частина п'ятирічних дітей, які проживають у віддалених від освітніх закладів місцях. Вони підлягають також підготовці до навчання [6]. З ними мають проводитися індивідуальні заняття вчителем початкової школи або вихователем дошкільного навчального закладу.

У законодавчих та нормативних документах зазначається про організацію навчання цих дітей і його зміст. Це Закони України «Про освіту» і «Про дошкільну освіту» [7; 8]; «Закон України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» [6].

Підготовка до навчання 5-річних дітей в умовах дошкільного навчального закладу організовується відповідно до чинного законодавства та відповідних програм для дітей старшого дошкільного віку [1; 2; 3; 6; 7; 8; 12].

Навчання 5-річних дітей у групах при загальноосвітніх школах організовується у населених пунктах, де відсутні дошкільні навчальні заклади. Такі групи працюють короткотривало, переважно з ранку до обіду. З дітьми можуть працювати як вихователі, так і вчителі початкових класів.

Отже, як бачимо, проблема підготовки п'ятирічних дітей до навчання в навчальних закладах різного типу є актуальною.

Аналіз останніх досліджень. Вивчення та аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що дослідження проблеми підготовки до навчання дітей п'ятирічного віку в освітньо-виховних закладах різного типу розглядається науковцями через організацію навчання (А. М. Богуш, Н. В. Гавриш), зміст навчання (Л. І. Білан, А. М. Богуш, Н. І. Орланова та ін.), удосконалення педагогічних технологій навчання (О. І. Пометун, А. С. Зимульдінова).

У сучасних дослідженнях розкривається процес розвитку творчого потенціалу дітей (О. Я. Савченко, Г. І. Фомічова), різні види готовності до навчання в початковій школі (О. І. Проскура).

Психологічні, етичні та технологічні аспекти проблеми знайшли відображення в працях Г. С. Костюка та О. В. Проскури.

Значну увагу проблемі підготовки дітей до школи приділяли такі педагоги і методисти, як О. І. Кононко, В. О. Бадер.

В. О. Сухомлинський, розглядаючи проблему навчання, бачив в його основі дитину, а не предмет навчання. Всі його праці побудовані на інтересах, потребах та зацікавленнях дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, які вихователь і вчитель мають брати до уваги у процесі навчання, розвитку та виховання дітей [11].

Сьогодні над проблемою навчання та виховання п'ятирічних дітей працюють А. М. Богущ, Л. І. Білан, Н. В. Гавриш, О. І. Кононко, Т. С. Маркотенко, А. С. Зимульдінова, які розглядають вікові можливості та індивідуальні особливості дітей п'ятирічного віку та пропонують вчителю враховувати їх під час навчання. При цьому автори вважають, що дитина має бути суб'єктом навчання, а вчитель має з ним контактувати, спілкуватися, встановлювати взаємостосунки [4; 5; 9; 10].

Найбільш повно розкривається сутність навчання в «Базовому компоненті дошкільної освіти», який визначає вимоги щодо організації, умов та якості освіти для дошкільників – цієї першої сходинки системи неперервної освіти [1, 6–19]. Водночас Державний стандарт початкової освіти розкриває мету та завдання навчання за освітніми галузями та змістовими лініями [3, 1–18].

Мета статті. Висвітлити проблему підготовки до навчання п'ятирічних дітей в освітньо-виховних закладах різних типів. Для цього визначити шляхи такої підготовки, які сприяють впровадженню навчання п'ятирічних дітей у різних закладах освіти.

Виклад основного матеріалу. Планування, організація та проведення навчально-виховної роботи з п'ятирічними дітьми здійснюється відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти України, Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» та програми «Українське дошкільля» [1; 2; 10]. У програмі «Я у світі» розкривається підготовка дітей до навчання за сферами життєдіяльності: «Природа», «Культура», «Люди», «Я сам» з урахуванням умов розвивального предметного, природного, соціального середовища та потреб, інтересів, запитів, здібностей дітей [2, 7–8]. У програмі «Українське дошкільля» звернуто увагу на різні рівні розвитку п'ятирічної дитини (загальний, психічний, пізнавальний, мовленнєвий, художній) [12, 5].

Ми визначили шляхи підготовки дітей п'ятирічного віку до навчання в школі. Одним із них є організація навчально-виховної роботи з дітьми 5-річного віку, від якої важливо забезпечити організовану життєдіяльність дітей спільно з дорослим у створеному для цього розвивальному просторі з обов'язковим включенням наступних видів дитячої діяльності:

- ігрової – шляхом проведення дидактичних, рухливих, будівельно-конструктивних, ігор-драматизацій тощо;
- навчально-пізнавальної – через заняття, а також гурткову, індивідуальну роботу, спостереження та екскурсії, пізнавально-розвивальні бесіди, дидактичні ігри, елементарні досліди й дитяче експериментування у повсякденному житті;
- трудової – у формі індивідуальних і групових трудових доручень, чергувань, колективної праці та ін.;
- комунікативно-мовленнєвої – за допомогою спеціальних мовленнєвих занять, бесід, розповідей, розмов на особистісні та спільні теми, створення й розв'язання певних ситуацій спілкування, індивідуальної роботи у повсякденному житті, цілеспрямованого залучення дітей до спілкування під час використання всіх форм організації життєдіяльності;

- художньої – через заняття з художньої праці, образотворчої, музичної, літературної діяльності та розваги, свята, гуртки художньо-естетичного циклу, індивідуальну роботу та ін.;

- рухової – шляхом залучення до участі у заняттях з фізичної культури, плавання, музики, спортивних секцій та хореографічних гуртків, різних форм організації дитячої праці, рухливих ігор у повсякденному житті, фізкультурних свят, розваг, походів, ранкової гімнастики після денного сну, фізкультурних хвилинок, пауз та ін.

З метою створення оптимальних умов для формування життєвої компетентності дітей п'ятирічного віку в умовах різновікового колективу виділяємо форми та прийоми організації педагогічної роботи, які сприятимуть урахуванню інтересів та можливостей дітей:

- послідовна – організація та проведення певного виду життєдіяльності для кожної вікової підгрупи здійснюється окремо й розведена в часі. Завершивши роботу з однією підгрупою дітей, педагог переходить до іншої. Кожна вікова підгрупа потребує свого змісту роботи навіть за умови використання подібної форми організації. Застереігаємо від дублювання змісту й форми роботи, якщо навіть вона проводилася для кожної вікової підгрупи окремо;

- паралельна – кожна підгрупа дітей одночасно, проте окремо одна від одної, залучена до різних видів діяльності з різним змістом; форми, послідовність і способи використання ігрового, дидактичного матеріалів, посібників – різні. Завершує свою діяльність кожна підгрупа в різний час;

- тематично об'єднана – організовується тематично однакова діяльність дошкільників, але з різними програмовими завданнями для вікових підгруп, що може час від часу переплітатися;

- праця в групах водночас – організація та проведення певного виду життєдіяльності для кожної вікової підгрупи здійснюється водночас: дві підгрупи з педагогом і помічником вихователя, або одна з підгруп самостійно розпочинають фрагмент діяльності та водночас завершують. Зміст, форми, послідовність і способи використання ігрового, малюнкового та дидактичного матеріалів, посібників – однакові у використанні. Педагог має майстерно варіювати, комбінувати види діяльності, щоб зберегти інтерес кожної дитини, кожної підгрупи до колективної мети та способів її досягнення.

Перелік запропонованих форм організації роботи з п'ятирічними дітьми не виключає їхнього комбінування, доповнення на розсуд вихователя чи вчителя.

Ми здійснювали добір змісту навчального матеріалу, розробляли завдання, які мають відповідати таким вимогам: активізувати розумову діяльність дітей; розвивати ініціативу; бути посильними для дітей і спиратися на раніше набуті знання; забезпечувати реалізацію принципу поступового ускладнення; враховувати особливості групи в цілому й окремих вихованців; бути різноманітними за формою і змістом; містити елементи новизни; мати відповідний ступінь труднощів для дітей.

Провідний методист з дошкільної освіти О. І. Кононко вважає, що багато залежить від того, як розпочинається виконання завдання чи вправи: водночас з усіма дітьми або поетапно з підгрупами [10, 5]. Відразу з усіма дітьми доречно розпочинати вправу на спільну тему (розгляд картин, читання художніх творів, розвиток звуковимови, словникове збагачення, малювання, читання казки, ліплення за сюжетом казки тощо), тоді її завершення буде поетапним. У тих випадках, коли пояснення має бути диференційованим, доцільним є такий процес роботи: від пояснення вихователя (вчителя) – до самостійної роботи [10, 7].

Ми дібрали дидактичний матеріал, який представлений такими творами: «Золотий ключик», «Барвінок», дитяча художня література українських та зарубіжних письменників; словникова, довідкова та енциклопедична дитяча література: «Велика книга «Чому», «Атлас тварин», «Атлас рослин».

На заняттях і в повсякденному спілкуванні ми використовуємо такі казки: «Українські народні казки»: «Ріпка», «Колобок», «Рукавичка», «Лисичка і Журавель», «Івасик-Телесик», «Гуси-лебеді»; «Чарівні казки»: «Царівна-жаба», «Попелюшка»; «Казки народів світу»: «Дюймовочка», «Червона шапочка», «Буратіно», «Малюк і Карлсон».

З метою формування інтересу до навчання ми дібрали музичні твори П. Чайковського «Пори року», музичні етюди та твори для дітей сучасних композиторів, пісні («Котилася зірка», «Мати доню колихала», «Горобчику, пташко, пташко», «Вийди, вийди сонечко», « По дорозі жук, жук», «Йди, йди дощику», «Сонечко, Сонечко», «Щедри-вочка щедрувала» « Біла квочка», «Я коза ярая», «Мишка та котик», « Гей, там на горі січ іде», «Марширують козаченьки») тощо.

Важливе значення мають малюнки та завдання до них, які поєднуються з розвитком зв'язного мовлення. Спочатку діти мають намалювати те, що побачили, почули (за уявою), а потім розказати за цим малюнком. З цією метою ми ознайомлювали дітей з рубрикою «Розважайко», надрукованою у дитячих газетах та журналах: «Пізнайко», «Казковий вечір»; «Барвінок», «Дзвіночок», «Дитяча газета» тощо. Ми пропонували створювати малюнки за прочитаними казками, за мультиплікаційними фільмами, за побаченим на екскурсії чи прогулянках, на вільну тему. Особливо дітям подобається малювати улюблених казкових чи мультиплікаційних героїв і розказувати про них.

Значну роль відіграють такі засоби, які спрямовані на догляд за квітами та тваринами в живому кутку; робота на клумбі, в саду, на городі; на ділянці. Тут відбувається спілкування з природою (екскурсії у парк, до лісу, гаю, саду, в поле, на річку, до озера).

До методів навчання 5-річних дітей включаємо ігри (дидактичні, спортивні, рухливі), спортивні змагання, хореографічні сценки, хороводи («Подоланочка»; «Коровай»), які допомагають дітям чітко навчитися вимовляти звуки, склади, слова пісень, віршів. Для проведення імітаційних ігор з п'ятирічними дітьми ми дібрали уривки з таких п'єсок: Дніпрова Чайка «Коза-дереза», «Пан Коцький»; Марійка Підгірянка «У якому місяці», «У чужому пір'ї»; Наталя Забіла «Коли зійде місяць», «Весняна казочка»; Грицько Бойко «Про Андрійка і Терпця»; Леся Мовчун «Свято першого грому»; «Горіхові принцеси», «Фіолетовий зайчик», «Новорічна плутанина».

За твердженням В. О. Сухомлинського, особливе значення має виховання у дітей віри у те, що робиш та впевненості у своїх починаннях [11, 42].

Обов'язковою умовою проведення подібних вправ є хороша організація дитячого колективу, наявність у дітей навичок самостійної гри і позитивних взаємостосунків, а також знаходження постійного місця і часу для їхнього проведення.

Висновки. Отже, серед шляхів підготовки до навчання п'ятирічних дітей ми визначаємо організацію цього навчання в різних закладах освіти, добір змісту, форм, методів, прийомів і засобів навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базовий компонент дошкільної освіти України // Дошкільне виховання. – 1999. – № 1. – С. 6–19.
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / [наук. керівник Кононко О. Л.]. – К. : Світич, 2008. – 430 с.

3. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2011. – № 7. – С. 1–18.
4. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика : підручник [для ВНЗ] / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. – К. : Вища школа, 2007. – 542 с.
5. Богуш А. Навчально-методичний комплекс з курсу «Дошкільна лінгводидактика»: навч.-метод. пос. / А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Маркотенко. – Луганськ : СПД Резніков В. С., 2009. – 92 с.
6. Закон України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу». – 06.07. – 2010.
7. Закон України «Про дошкільну освіту» // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 144. – С. 1–9.
8. Закон України «Про освіту». – К. : Генеза, 1996.
9. Зимульдінова А. С. Основи педагогічної майстерності. Навчально-методичний посібник / А. С. Зимульдінова. – Дрогобич : РВВ ДДПУ, 2010. – 62 с.
10. Кононко О. І. Обов'язкова дошкільна освіта п'ятирічок: реалії, ризики, сподівання / О. І. Кононко // Дошкільне виховання. – 2010. – № 8. – С. 4–8.
11. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1982. – 352 с.
12. Українське дошкільля. Програма для дошкільного навчального закладу / [за ред. Л. І. Білан]. – Львів, 2013. – 234 с.

REFERENCES

1. Bazovyy komponent doshkil'noyi osvity Ukrainy // Doshkil'ne vykhovannya. – 1999. – № 1. – С. 6–19.
2. Bazova prohrama rozvytku dytny doshkil'noho viku «Ya u Svitі» / Nauk. kerivnyk Kononko O. L. – K. : Svitych, 2008. – 430 s.
3. Derzhavnyy standart pochatkovoyi zahal'noyi osvity // Pochatkova shkola. – 2011. – № 7. – С. 1–18.
4. Bohush A. M. Doshkil'na lnhvodydaktyka: pidruchnyk [dlya VNZ] / A. M. Bohush, N. V. Havrysh. – K. : Vyshcha shkola, 2007. – 542 s.
5. Bohush A. Navchal'no-metodychnyy kompleks z kursu «Doshkil'na lnhvodydaktyka»: navch.-metod. pos. / A. Bohush, N. Havrysh, T. Markotenko. – Luhans'k : SPD Ryeznikov V. S., 2009. – 92 s.
6. Zakon Ukrainy «Pro vnesennya zmin do zakonodavchykh aktiv z pytan' zahal'noyi seredn'oyi ta doshkil'noyi osvity shchodo orhanizatsiyi navchal'no-vykhovnoho protsesu». – 06.07. – 2010.
7. Zakon Ukrainy «Pro doshkil'nu osvitu» // Uryadovyy kur'yer. – 2001. – № 144. – С. 1–9.
8. Zakon Ukrainy «Pro osvitu». – K. : Heneza, 1996.
9. Zymul'dinova A. S. Osnovy pedahohichnoyi maysternosti. Navchal'no-metodychnyy posibnyk / A. S. Zymul'dinova. – Drohobych : RVV DDPY, 2010. – 62 s.
10. Kononko O. I. Obov'yazkova doshkil'na osvita p'yatyrichok: realiyi, ryzky, spodivannya / O. I. Kononko // Doshkil'ne vykhovannya. – 2010. – №8. – С. 4–8.
11. Sukhomlyns'ky V. O. Sertse viddayu dityam / V. O. Sukhomlyns'ky. – K. : Rad. shkola, 1982. – 352 s.
12. Ukrayins'ke doshkillya. Prohrama dlya doshkil'noho navchal'noho zakladu / [za red. L. I. Bilan]. – L'viv, 2013. – 234 s.

Статтю подано до редакції 12.09.2015 р.